

SAMEN VOOR
BIODIVERSITEIT

**Stichting Deltaplan
Biodiversiteitsherstel**
Bronland 12S
6708 WH
Wageningen

info@samenvoorbiodiversiteit.nl
www.samenvoorbiodiversiteit.nl

Kennisinstellingen

Voortgangsrapportage partnercommitments 2022-2023

Inhoud

Voorwoord	3
Aeres Hogeschool Wageningen	4
Alexander Impact	5
De Vlinderstichting	6
Deltares	7
Grauwe Kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels	8
HAS Green Academy	10
KNVB	12
Louis Bolk Instituut	13
Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW)	14
NERN	15
Next Food Collective	16
Radboud Universiteit	17
Universiteit Utrecht	19
Vonk	20
Wageningen University & Research	22
Yuverta	24
Waardenburg Ecology	26

Voorwoord

De zoektocht naar duurzame oplossingen voor de uitdagingen waar onze biodiversiteit voor staat, vereist de inzet en expertise van vele partijen. Het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, opgericht in 2018 en inmiddels bestaande uit meer dan 200 partners en supporters, is een initiatief gericht op het omkeren van biodiversiteitsverlies in Nederland.

In samenwerking streven we ernaar het herstel van biodiversiteit in de praktijk te brengen. We vragen van elke partner een duidelijke toezegging die bijdraagt aan het succes van het Deltaplan: biodiversiteitsherstel. Daarnaast vragen we onze partners periodiek verslag uit te brengen over hun bijdragen en inspanningen.

Een cruciale rol binnen dit initiatief is weggelegd voor kennisinstellingen. Zij staan aan de basis van innovatie, kennisontwikkeling en educatie met betrekking tot biodiversiteitsherstel. De bijdragen van deze instellingen aan het Deltaplan zijn dan ook van onschatbare waarde.

In deze voortgangsrapportage presenteren we de inspanningen van kennisinstellingen in de afgelopen tijd. Van fundamenteel onderzoek tot praktijkgerichte projecten en van de ontwikkeling van nieuwe lesprogramma's tot aan de uitvoering van concrete herstelmaatregelen. Deze activiteiten tonen allemaal de betrokkenheid van kennisinstellingen met het Deltaplan.

Aeres Hogeschool Wageningen

Aeres Hogeschool Wageningen is hét opleidingscentrum voor docenten in het groene (V)MBO en vormt daarmee een belangrijke schakel in de opleidingsketen van beroepsgerichte vakken en kennismanagers in de groene sector.

Ombuigen van biodiversiteitsverlies naar biodiversiteitsherstel vraagt leerkracht van allerlei partijen. Het vergroten van leerkracht staat centraal in ons onderwijsaanbod, in de professionaliseringstrajecten en in het praktijkgerichte onderzoek dat plaatsvindt vanuit de hogeschool. Wij laten ons daarbij inspireren door de natuur en staan midden in het (onderwijs)werkveld. Afgestudeerden van Aeres Hogeschool Wageningen hebben een goed begrip van de samenhang tussen de maatschappij, natuur(herstel) en voedselproductie. Dit begrip passen ze toe in het beroepsdomein waarin ze werken, waarbij onderwijs een belangrijke positie inneemt.

Wij hebben ons verbonden aan de Sustainable Development Goals, waarbij we ons in het bijzonder richten op SDG 4: Kwaliteitsonderwijs.

Commitment

Wij willen bijdragen aan een goed en breed gedragen begrip van het belang van biodiversiteit en aan praktische oplossingen voor biodiversiteitsherstel. Dit doen wij via onderwijs en praktijkgericht onderzoek. Door docenten in opleiding in het (groene) beroepsonderwijs dit begrip mee te geven krijgen lerenden op het (V)MBO actuele kennis en vaardigheden die nodig zijn voor biodiversiteitsherstel. Hierbij gaat het niet alleen om inhoudelijke kennis, maar juist ook om de communicatieve vaardigheden die nodig zijn om verschillende belanghebbenden samen te kunnen laten werken. Onderzoek richt zich op de mogelijkheid om insectenbiodiversiteit te stimuleren via bijvoorbeeld vegetatiebeheer en om biodiversiteit in te zetten om plaaginsecten te beheersen. Daarnaast richt onderzoek zich ook op communicatie en samenwerking tussen verschillende professionals in gebieden waar biodiversiteitsherstel plaatsvindt. Het lectoraat 'Ecologisch wijs: insecten & maatschappij' speelt hierin een belangrijke rol.

Aanscherping: -

Rapportage uitvoering commitment

Als Aeres Hogeschool Wageningen hebben we in het schooljaar 2022/23 verschillende acties ondernomen in lijn met ons commitment. We hebben een rewilding project opgezet op onze eigen hogeschool en op vier andere Aeres locaties, waarbij lesmateriaal is ontwikkeld over biodiversiteit, monitoring en herstelmaatregelen. Dit vergroot het begrip over biodiversiteit bij leerlingen en studenten, waardoor ze kunnen bijdragen aan het herstel ervan. Verder vond er afgelopen jaar onderzoek plaats naar herstel van insectenpopulaties in zowel stedelijke als landelijke gebieden, met name via monitoring van bodem bewonende insecten. Bij Aeres Hogeschool Wageningen willen we ons focussen op verdere versterking van communicatieve vaardigheden en soft skills die van belang zijn voor biodiversiteitsherstel, onder andere in het verminderen van polarisatie tussen bijvoorbeeld natuurbeheer en landbouw.

Nodig van het Deltaplan

Vanuit Aeres Hogeschool Wageningen erkennen we de belangrijke rol die het Deltaplan speelt, en moet blijven spelen, in het verminderen van polarisatie. We benadrukken daarnaast het belang van de onderwijsinitiatieven voor het bereiken van biodiversiteitsherstel, met specifieke nadruk op waardevorming.

Alexander Impact

Met Alexander Impact werken wij aan het inzichtelijk maken en vergroten van de maatschappelijke impact van organisaties. Sinds kort zijn we bezig onze diensten te verbreden naar de 'planet'-kant van impact. We willen organisaties onder meer (of zelfs met name) gaan helpen om hun positieve impact op de biodiversiteit te vergroten. Dit doen we voor klanten in het stedelijk gebied, maar ook in klanten die werken in het landelijke gebied. Wij maken voor onze klanten niet alleen hun impact op de biodiversiteit zichtbaar, maar geven ook advies hoe ze hun positieve impact kunnen vergroten.

Commitment

Wij willen concreet bijdragen aan het herstel van biodiversiteit op de volgende manieren:

- In samenwerking met partners (laagdrempelige) modellen ontwikkelen waarmee biodiversiteitsmonitoring uitgevoerd kan worden. Dit geeft ondernemers, bijvoorbeeld boeren, inzicht in wat bijdraagt aan herstel van biodiversiteit en wat niet. Een ondernemer kan daarna stappen nemen om te sturen op biodiversiteitsherstel.
- Adviseren hoe in stedelijk gebied de biodiversiteit hersteld kan worden.
- Projecten starten die kosteloos bijdragen aan biodiversiteit. We zijn met Fair Future Generators van Milieudefensie gestart om in samenwerking met een aantal stagiairs te zoeken naar oplossingen om biodiversiteit in de stad te vergroten.
- Via LinkedIn gaan we opgedane kennis over biodiversiteit(herstel) delen.

Aanscherping commitment: -

Rapportage uitvoering commitment

Alexander Impact heeft helaas nauwelijks kunnen bijdragen aan de beoogde doelen in het commitment, vooral vanwege het uitblijven van uitbreiding op het gebied van biodiversiteit binnen onze werkzaamheden en dienstverlening. Dit blijft een uitdaging voor de komende tijd, hoewel we incidentele bijdragen op projectniveau niet uitsluiten.

Nodig van het Deltaplan: -

De Vlinderstichting

De Vlinderstichting heeft als doel het behoud en herstel van de vlinder- en libellenfauna in Nederland en Europa, door het verwerven en verspreiden van kennis. We voeren jaarlijks veel verschillende projecten uit. Deze hebben altijd als doel om vlinders en libellen de beste overlevingskansen te geven.

Commitment

Wij blijven touwtrekker van het concept infranatuur en initiëren een regiegroep om de belangen en doelstellingen van infranatuur en het Deltaplan te borgen. We ontwikkelen in 2019 een keurmerk voor bermbeheer en onderzoeken samen met Naturalis vanaf 2019 de impact op biodiversiteit bij energieparks. Door de monitoring van vlinders en libellen dragen wij bij het volgen van het al dan niet behalen van de doelen van het Deltaplan. Daarnaast zijn ook al onze andere activiteiten gericht op biodiversiteitsherstel.

Aanscherping commitment: -

Rapportage uitvoering commitment

Dagelijkse inspanningen vanuit de Vlinderstichting omvatten het creëren van draagvlak en gedeelde waarden door middel van initiatieven zoals Kleurkeur. Er zijn verdienmodellen voor grondgebruikers ontwikkeld door visie en beleidsontwikkeling binnen bedrijven. Verder hebben we actief bijgedragen aan stimulerende wet- en regelgeving door als klankbord te fungeren voor LNV, RVO, Provincies en gemeenten. Kennis, innovatie en educatie vormen een integraal onderdeel van onze dagelijkse werkzaamheden, en samenwerking op gebiedsniveau wordt actief nagestreefd met overheden, bedrijven, NGO's, instituten, stichtingen en vrijwilligers. Daarnaast hebben we als Vlinderstichting vele andere initiatieven ondernomen, waaronder ecologisch bermbeheer, een natuurinclusieve agenda en de natuurladder.

Nodig van het Deltaplan

Wat betreft het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, benadrukken we vanuit De Vlinderstichting de behoefte aan meer aandacht voor de behaalde resultaten.

Deltares

Deltares zet zich actief in voor het creëren en onderhouden van veilige delta's, kust- en rivierengebieden in Nederland, maar ook wereldwijd. Dit doen wij door kennisontwikkeling. We werken aan slimme oplossingen en technieken die helpen om kwetsbare (natuur) gebieden te beschermen, en daarnaast om veilig wonen en werken in delta, rivier- en kustgebieden mogelijk te maken. De druk op de waterecosystemen in delta's en rivieren is in de afgelopen jaren toegenomen door een groeiende bevolking en economie. Wij ontwikkelen kennis over hoe we deze ecosystemen kunnen beschermen en delen die met beleidsmakers en beheerders zodat zij dit kunnen toepassen in de beleidsvorming.

Commitment

Wij ontwikkelen een actieplan waarin staat hoe wij met onze kennis gaan bijdragen aan het herstel van biodiversiteit. Wij verwerken herstel van biodiversiteit in onze missie en impact indicatoren. In kennisprojecten zullen wij abiotische kennis een stap verder brengen en gaan vertalen naar wat dit betekent voor biodiversiteit. Daarnaast verkennen we of onze kennis op het gebied van datamanagement ook toepasbaar is voor biodiversiteitsdata. Ook onderzoeken wij of we deze biodiversiteitsdata kunnen koppelen aan abiotische data en biotische data in Nederland en of dit leidt tot nieuwe inzichten. Wij zoeken hiervoor actief de samenwerking op met andere partijen uit het netwerk.

Aanscherping commitment

We verkennen komend jaar of we zelf een werkgroep op willen richten op het gebied van biodiversiteit van water, zee en kust.

Rapportage uitvoering commitment

Deltares heeft binnen het commitment diverse acties ondernomen met de ontwikkeling van het Biodiversiteitsframework als resultaat. Het doel van dit framework is om waarde toe te voegen aan Deltares-projecten door de impact op biodiversiteit aan te tonen en positieve of mitigerende veranderingen voor te stellen. Voorbeelden zijn het ontwerpen van hydraulische infrastructuur in watersystemen voor veiligheid in deltagebieden en het benutten van dijkonderhoud als kans om biodiversiteit te stimuleren. Hoewel de koppeling van biodiversiteitsdata aan abiotische data nog niet is voltooid, wordt dit wel aangepakt binnen lopende kennisprojecten en softwareontwikkeling.

Naast het commitment hebben we vanuit Deltares extra inspanningen geleverd, zoals het geven van cursussen 'Ecologie voor beginners' aan collega's, waarbij het Biodiversiteitsframework wordt uitgelegd en toegepast. Ook zijn we actief bezig met het vergroenen en verhogen van biodiversiteit op de eigen campus in Delft.

Nodig van het Deltaplan

Wat betreft verdere ondersteuning van het Deltaplan, benadrukt Deltares de behoefte aan meer aandacht voor de kwantificering van biodiversiteit. Als deelnemer aan de Kennis en Innovatie werkgroep pleiten we voor een bredere focus dan alleen landbouw en bestrijdingsmiddelen, waaronder kwantificering en het opstellen van KPI's om de impact op biodiversiteit in sectoren zoals energietransitie, zoetwatervoorziening en infrastructuur beter te begrijpen en in onze software op te nemen.

Grauwe Kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels

Grauwe Kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels (GKA) is een kennisorganisatie op het gebied van de bescherming van akkervogels en natuurbeheer in agrarisch gebied. Het doel van de stichting is het in stand houden, uitbreiden en verbeteren van leefgebieden voor akkervogels in en buiten Nederland, door middel van onderzoek, voorlichting, kennisoverdracht en beheer- en beschermingsmaatregelen. Kennis over ecologie van de soort vormt de basis voor een jaarronde bescherming van akkervogels en biodiversiteit in het agrarisch landschap. Vrijwilligers leveren een belangrijke bijdrage aan onze organisatie.

De activiteiten van de stichting zijn gericht op de wisselwerking tussen landbouw, beheermaatregelen, monitoring en ecologisch onderzoek. Initieel was dit ten behoeve van de grauwe kiekendief als ambassadeur voor akkervogel natuur. Tegenwoordig richten we ons op alle akkervogels en het voedselweb waar zij onderdeel van uitmaken, onderzoek en andere activiteiten zijn dan ook uitgebreid naar meer soortgroepen, met name insecten. Praktijkervaring met het verbeteren van hun leefgebied wordt opgedaan door middel van veldonderzoek, onder andere binnen natuurinclusieve landbouw pilots. De kennis die we zo opdoen, wordt zoveel en toegankelijk mogelijk gedeeld. Biodiversiteitsherstel is dus de spil waar de stichting om draait en geïntegreerd in al onze activiteiten.

Commitment

Wij committeren ons aan de doelstellingen van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Door monitoring van akkervogels en gericht soortonderzoek in agrarische ecosystemen kunnen maatregelen, zoals vogelakkers en akkerranden, verder ontwikkeld en verbeterd worden. Wij zetten vernieuwende projecten op samen met verschillende partners (zowel lokale overheden en onderzoeks- en natuurbeschermingsorganisaties als agrarische collectieven en individuele boeren) ter herstel en bevordering van de biodiversiteit in akkerbouwgebieden. Dit willen we realiseren door:

1. **Actieve bescherming van akkervogels:** langdurige inzet voor behoud van de grauwe kiekendief in Groningen en bescherming van de blauwe kiekendief. Maatregelen om broedende vogels in akkers te beschermen, in samenwerking met agrariërs en vrijwilligers.
2. **Actieplan Groninger Akkervogels:** manifest met zestien organisaties voor betere bescherming van Groninger akkervogels. Concrete stappen en maatregelen voor herstel van akkervogelpopulaties en stimulatie van onderzoek naar akkervogelvriendelijke landbouw.
3. **Natuurinclusieve landbouw pilots en vogelakkers:** onderzoek naar rendabele landbouwvormen met ruimte voor akkervogels in Westeresch (Groningen), Midwolder Bouwten (Groningen) en Ravenswoud (Friesland), in samenwerking met andere organisaties.
4. **Biodiversiteit en (slaper)dijken:** onderzoek naar verschillende beheertypen van (slaper)dijken in Groningen, Noord-Brabant, Zuid-Holland en Zeeland, gericht op de invloed op vogels en insecten zoals wilde bijen en loopkevers.
5. **Ecologisch watergangenbeheer:** onderzoek naar ecologisch beheer van watergangen in akkergebieden, in samenwerking met Waterschap Hunze en Aa's en Waterschap Noorderzijlvest. Focus op broedsucces en verbetering van biodiversiteit in groenblauwe dooradering.

6. **Duurzame energietransitie in akkerland:** overleg met ontwikkelaars en lokale overheden over de ecologische gevolgen van uitbreiding van windmolen- en zonneparken. Streven naar akkervogelvriendelijke inrichting, met monitoring en onderzoek ter bevordering van kennis.

Rapportage uitvoering commitment

Vanuit Grauwe Kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels hebben we aanzienlijke vooruitgang geboekt bij het uitvoeren van ons commitment voor biodiversiteitsherstel. We hebben actieve beschermingsmaatregelen genomen en gezocht naar nieuwe beschermingsmethodes voor verschillende akkervogels, met name grauwe, blauwe en bruine kiekendieven. Daarnaast is het Actieplan Groninger Akkervogels gepubliceerd en gepresenteerd aan provincie Groningen en de waterschappen, waarbij de uitvoering momenteel in ontwikkeling is. Natuurinclusieve landbouwpijlers en onderzoek naar vogelakkers in verschillende regio's lopen nog, met veelbelovende resultaten die binnenkort worden verspreid. Het onderzoek naar (slaper)dijken is uitgebreid, met afgeronde projecten en voortgezette inspanningen voor het verbeteren van deze leefgebieden voor vogels en insecten. De eindrapportage van het onderzoek naar ecologisch watergangenbeheer met waterschappen is in de afrondende fase. Daarnaast hebben we extra acties ondernomen, zoals onderzoek naar eiwitgewassen en broedbiologie van veldleeuweriken in Zeeland, en gezenderde jonge blauwe kiekendieven op de Waddeneilanden in samenwerking met Sovon, om de bewegingen van deze vogels te begrijpen en bij te dragen aan het behoud van deze soort als broedvogel in Nederland.

Nodig van het Deltaplan: -

HAS Green Academy

HAS Hogeschool is hét hoger opleidings- en expertisecentrum in Zuid-Nederland in het domein van agro, food en leefomgeving. Studenten en professionals verbonden aan de HAS dragen bij aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken die spelen in bovenstaande domeinen of die vanuit deze domeinen op te lossen zijn. De thema's duurzame voedselproductie (met een positieve impact op klimaat én biodiversiteit), vitale leefomgeving en een gezonde voedselconsumptie hebben zich ontwikkeld tot belangrijke ankerpunten binnen HAS Hogeschool. Om meetbare, positieve impact te kunnen maken hebben wij ons gecommitteerd aan de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties. Wij geloven in het vergroten van het economisch belang door het maatschappelijk en ecologische belang te dienen. Zo streven wij naar een duurzame balans tussen mens, natuur en economie.

Commitment

Wij willen bijdragen aan de transitie van de agrarische sector waarbij natuur en landbouw meer met elkaar zijn verbonden. Dit doen wij op het gebied van onze drie kernactiviteiten: onderwijs, onderzoek en kennistransfer. Wij gaan de verbondenheid van natuur en landbouw meer en beter verankeren in het onderwijs. Hiermee leiden wij toekomstgerichte, flexibele- en creatieve systeemdenkende studenten op die bijdragen aan een betere toekomst voor ons allemaal. Ook gaan we onderzoek in lectoraten en met studenten uitvoeren op het gebied van veranderende landbouw, verdienmodellen en biodiversiteit (monitoring). Deze onderzoeken vinden altijd plaats met/in opdracht van partijen uit het werkveld zodat de relevantie en toepasbaarheid gegarandeerd is. Het lectoraat Innovatieve Biomonitoring, het lectoraat Innovatief Ondernemen met natuur en het onlangs begonnen lectoraat Klimaatrobuuste Landbouw spelen hier de belangrijkste rol in.

Aanscherping commitment

Binnen het zwaartepunt 'gezonde leefomgeving' van de HAS richt het cluster Leefomgeving en Natuur zich op drie hoofdthema's, waarvan Biodiversiteit altijd een onderdeel is. Dit betekent een duidelijke focus op dit onderwerp binnen ons onderwijs en onderzoek voor de komende jaren. Deels gebeurt dit al, maar door het bundelen van kennis en inspanningen op het gebied van biodiversiteit, en het aangaan van lange(re) termijn samenwerkingsverbanden en projecten hoopt de HAS ook meer impact te kunnen realiseren op het gebied van biodiversiteit.

Rapportage uitvoering commitment

De HAS Green Academy benadrukt het belang van het opleiden van studenten in het groene domein, waarbij kennis wordt doorgegeven en nieuwe kennis wordt gecreëerd. De betrokkenheid van studenten en collega's in projecten via verschillende lectoraten gericht op biodiversiteit, klimaat, bodem en natuurinclusieve landbouw, waarbij het werkveld een belangrijke rol speelt, draagt direct bij aan biodiversiteitsherstel. De opvallendste is de oprichting van een lectorenplatform biodiversiteit. Lectors van vijf hogescholen startte in september 2023 met een platform waarmee ze hun krachten bundelen op het gebied van het behoud en herstel van biodiversiteit. Centraal staat het vertalen van kennisvragen naar de praktijk. Vanuit de HAS zijn we naast het commitment nog bij vele andere projecten, organisaties en overleggen betrokken die op verschillende manieren bijdragen aan de biodiversiteit.

Nodig van het Deltaplan

Vanuit de HAS hebben we behoefte aan het gebruik van netwerken en het voortzetten van de organisatie van themamiddagen door het Deltaplan. Daarnaast zou ondersteuning van het lectorenplatform d.m.v. ruimte op de website of nieuwsbrief ook heel welkom zijn.

KNBV

De Koninklijke Nederlandse Bosbouwvereniging (KNBV) richt zich op het beschermen en duurzaam beheren en gebruiken van het Nederlandse bos, met aandacht voor alle bosfuncties die door eigenaren en door de maatschappij gevraagd worden. Wij zijn een vakvereniging en zien het als ons doel kennis en begrip van bos en bosbeheer te verbeteren en te versterken voor iedereen die bij bos(beheer) betrokken is. Eén van onze kerndoelen is: het bevorderen van duurzaam bosbeheer in al zijn facetten, met het oog op verschillende functies die het bos kan vervullen. Daarbij richten wij ons op bosbeheer in bredere zin. Niet alleen de meer traditionele bosbouw primair gericht op grondstoffenvoorziening, maar bosbeheer gericht op behoud, bescherming en ontwikkeling van het bos. Hierbij nemen wij de maatschappelijk functievervulling van het bos mee in onze besluitvorming.

Commitment

Bos is een belangrijke drager van biodiversiteit. Bescherming en versterking van biodiversiteit is een van de doelstellingen van duurzaam bosbeheer. Wij bevorderen duurzaam bosbeheer, onder meer door uitwisseling van kennis en ervaring tussen bosbeheerders te bevorderen over ecologische beheerdoelstellingen en natuurgerichte beheermethoden. Wij brengen biodiversiteitsdoelstellingen onder de aandacht van bosbeheerders in Nederland en dragen bij aan het expliciet meewegen van biodiversiteitsdoelstellingen in het bosbeheer.

Aanscherping commitment: -

Rapportage uitvoering commitment

Het concretiseren van uitgevoerde acties binnen het commitment is lastig, maar onze focus bij de KNBV ligt op het stimuleren van veerkrachtige bossen met ruimte voor biodiversiteit. Dit wordt actief nagestreefd via bijeenkomsten, statements en veldbezoeken. Vanuit de KNBV hebben we bijgedragen aan het bos als een afzonderlijke categorie in de kennisagenda en hebben we een brainstorm georganiseerd om kennishiaten te identificeren.

Nodig van het Deltaplan: -

Louis Bolk Instituut

Het Louis Bolk Instituut is een onafhankelijk onderzoeksinstituut voor duurzame landbouw, voeding en gezondheid. Wij zetten in op een veerkrachtig, gezond en eerlijk landbouw-, voedsel-, en gezondheidssysteem, met impact in de praktijk. Het versterken van biodiversiteit behoort daarom tot de kern van ons onderzoek, onze kennisontwikkeling en onze praktijkoplossingen.

Commitment

Wij willen bijna 50 jaar ontwikkelde kennis en ervaring inzetten voor het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, om zo het verlies van biodiversiteit in Nederland om te buigen naar biodiversiteitsherstel.

Aanscherping commitment: -

Rapportage uitvoering commitment

Wij zetten onze kennis over biodiversiteit in het voedselsysteem in door samen met boeren biodiversiteit te stimuleren met natuurinclusieve maatregelen en teeltsystemen. Wat wij inbrengen, is met name de kennis over duurzaam bodemgebruik, natuurlijke plaagbeheersing, verbreden van de vruchtwisseling, kruidenrijk grasland, groenblauwe dooradering in combinatie met het verdienmodel. Dit doen we in gebiedsprocessen en in onze samenwerking tussen natuurorganisaties en boeren. Ook het verbeteren van die samenwerking is belangrijk om tot een betere kwaliteit van extensief kruidenrijk grasland te komen. Daarnaast ontwikkelen we instrumenten zoals de Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw en Kritische Prestatie Indicatoren om boereninzet voor biodiversiteit inzichtelijk te maken en dit uiteindelijk te laten bijdragen aan hun verdienmodel. In 2024 is bijvoorbeeld het boek '[Natuurinclusieve landbouw in de praktijk](#)' uitgebracht en organiseerden we het [symposium](#) over blijvend grasland, productief en extensief kruidenrijk grasland. Het verder ontwikkelen van de biologische sector en de eiwittransitie zijn eveneens onderdeel van onze toewijding aan biodiversiteitsherstel. Het op gang brengen van deze veranderingen vraagt tijd. Gelukkig merken we dat er een groeiende belangstelling is voor onze kennis en ervaring.

Nodig van het Deltaplan

De landbouwtransitie is voor het Louis Bolk Instituut een kernpunt. Voor het creëren van impact in beleid en in de praktijk in dit specifieke domein willen wij gebruikmaken van het platform dat het Deltaplan Biodiversiteitsherstel biedt. Ondersteuning van het Deltaplan in de vorm van projectfinanciering helpt daarbij.

Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW)

Bij Het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW) wordt ecologisch onderzoek verricht op het land, in de bodem en in het water. Leren van de natuur resulteert in bijdragen aan duurzame oplossingen voor biodiversiteitsherstel. Biodiversiteitsherstel vereist inzicht in de wijze waarop wereldwijde veranderingen in landgebruik, klimaat en invasieve soorten met elkaar samenhangen en tot biodiversiteitsverlies leiden. Het doel van het NIOO-KNAW is het doorgronden van deze complexe interacties en daardoor – samen met eindgebruikers en belangenbehartigers – duurzame oplossingen voor biodiversiteitsherstel te ontwikkelen.

Commitment

Het NIOO-KNAW zet zich in voor het ontwikkelen van essentiële nieuwe kennis over het functioneren van gezonde ecosystemen. Daarnaast stimuleert het NIOO-KNAW het onderzoek in Nederland en daarbuiten. Bijvoorbeeld via de 'Delta Labs' van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, waarbij onder andere één living lab wordt geleid. Belangrijk is dat we herstel ook over de land-watergrens heen bekijken. Het NIOO stelt zijn huidige en nieuwe kennis beschikbaar om samen met alle maatschappelijke partners duurzaam biodiversiteitsherstel mogelijk te maken.

Aanscherping commitment

We willen graag ons commitment omschrijven naar onze nieuwe strategie met de drie nieuwe onderzoeksthema's Biodiversiteit, Klimaatverandering en Duurzaam gebruik van land en water.

Rapportage uitvoering commitment

Vanuit het NIOO-KNAW hebben we ons toegewijd aan het voortdurend ontwikkelen van nieuwe biodiversiteitskennis. Dit blijkt uit lopende projecten zoals SoilProS, waar een brede coalitie van onderzoekers en bedrijven werkt aan het herstel van multifunctionele landbouwgronden met een focus op bodembiodiversiteit. Met diezelfde focus zijn proeven gestart met bodemtransplantatie in bosbodems op de Hoge Veluwe. Daarnaast leidt het NIOO-KNAW het 10-jarige programma LTER-LIFE, waarbij 'digitale tweelingen' worden gebouwd die helpen om ecosystemen beter te begrijpen. Dit stimuleert het gezamenlijke onderzoek naar de basis voor gezonde ecosystemen. Daarnaast faciliteert het NIOO-KNAW het Deltalab/Living Lab B7, gericht op cocreatie met lokale boeren, bezoekers en beleidsmakers voor biodiversiteit. Hoewel de geplande 'kennisdagen' nog niet zijn gerealiseerd, is kennisdeling wel verankerd in onze strategie bij NIOO-KNAW. Buiten het commitment zet NIOO-KNAW zich in voor het bevorderen van algemene ecologische kennis ('ecological literacy') door evenementen zoals open dagen, festivals, citizen science-projecten zoals Vang de Watermonsters en de Bodemdierendagen. Ook zijn er rondleidingen gestart na corona, gericht op het delen van ervaringen en kennis over het vergroenen van bedrijventerreinen.

Nodig van het Deltaplan

Bij het NIOO-KNAW zoeken we naar mogelijkheden om de 'makelaars'functie van het Deltaplan te benutten voor verdere kennisdeling tussen verschillende belanghebbenden.

NERN

Het NERN (Netherlands Ecological Research Network) is geen vereniging of club en heeft daarom geen leden. Het is een netwerk waar iedereen die werkzaam is op het gebied van ecologie en evolutie deel van kan zijn. Het netwerk wordt gesteund en gestuurd door een samenwerking van scholen, onderzoeksinstituten en universiteiten die zich bezighouden met het onderzoek naar ecologie, evolutie en biodiversiteit.

Commitment

Het NERN is de initiator van het Deltaplan en ondersteunt actief de koers van het Deltaplan om een maatschappelijke beweging naar biodiversiteitsherstel verder uit te breiden.

Aanscherping commitment

We zijn bezig om te kijken hoe NERN breder effectief kan zijn in het opzetten en ondersteunen van programma's/initiatieven op het gebied van fundamenteel en toegepast onderzoek ter bescherming van biodiversiteit en ecosystemen in het algemeen.

Rapportage uitvoering commitment

NERN heeft een sterke betrokkenheid bij de drie hoofdthema's van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Onze ecologen bij NERN zijn actief binnen de living labs en bestuurlijke organen van het Deltaplan en hebben bijgedragen aan evenementen zoals Current Themes in Ecology en The Netherlands Annual Ecology Meeting, waar biodiversiteit centraal staat. De organisatie van deze bijeenkomsten en de actieve betrokkenheid van NERN-leden dragen bij aan het bevorderen van kennis en samenwerking op het gebied van biodiversiteit.

Nodig van het Deltaplan: -

Next Food Collective

Next Food Collective organiseert publiek-private consortia die de transitie naar een duurzaam en gezond voedselsysteem versnellen. Eén van de focusgebieden is 'regenerative farmer business models'. In dit onderzoeksprogramma werken wij aan 'transitiepaden naar een landbouwsysteem met positieve impact op bodem, water, biodiversiteit, klimaat en nutriëntenkringlopen, met als randvoorwaarde voldoende productie van essentiële nutriënten en een goed verdienmodel voor boeren.

Commitment

Wij committeren ons aan het Deltaplan met de uitvoering van het PPS onderzoeksprogramma 'regeneratieve landbouw'. Als onderdeel van dit programma is een wetenschappelijk gevalideerde situatieschets opgeleverd van een volledig regeneratief systeem voor de Nederlandse landbouw, en wordt een bepaling opgeleverd van de impact van de vele lopende initiatieven op gebiedsniveau voor bodem, water, biodiversiteit, klimaat en nutriëntenkringlopen. Ook wordt er een leernetwerk gemodereerd met voorlopende boeren, gebiedsinitiatieven en praktijkonderzoekers om handelingsperspectieven te ontwikkelen voor transitie naar regeneratieve landbouw.

Aanscherping commitment: -

Rapportage uitvoering commitment

De PPS Regeneratieve Landbouw is succesvol afgerond en heeft geleid tot het ontwikkelen van het groeifondsprogramma ReGeNL. Dit programma, dat in oktober definitief is toegekend met een investering van 129 miljoen euro uit het Nationaal Groeifonds, is gericht op de transitie naar regeneratieve landbouw. Hierin wordt voedselproductie gecombineerd met positieve impact op biodiversiteit en andere aspecten. Dit programma volgt op het werk dat is verricht binnen de PPS en is een belangrijke stap naar duurzamere voedselproductie.

Nodig van het Deltaplan: deelname in de adviesraad van ReGeNL.

Radboud Universiteit

Radboud Universiteit wil, in samenwerking met partners, bijdragen aan het omkeren van biodiversiteitsverlies naar biodiversiteitsherstel. Dit kan alleen gerealiseerd worden door een integrale benadering van de groene ruimte, waarin ecologische oplossingen met economische, sociale, cultuurhistorische, bestuurlijke en juridische kaders verbonden worden. Onderzoekers werken samen met studenten en de praktijk aan deze integrale aanpak met maar één doel, een positieve trend ontwikkelen voor de biodiversiteit.

Commitment

De Radboud Universiteit heeft als brede universiteit de wetenschappelijke expertise in huis om op alle perspectieven een goede bijdrage te leveren aan biodiversiteitsherstel. We hebben onze expertise gebundeld in het interdisciplinaire onderzoeksplatform Healthy Landscape. Healthy Landscape draagt bij aan biodiversiteitsherstel niet alleen door de wetenschappelijke benaderingswijzen van onze leefomgeving bij elkaar te brengen, maar door deze ook te operationaliseren met onze partners uit de praktijk. Op die manier ontstaat een vorm van inter- en transdisciplinair onderzoek waarbij onze kennis direct voortkomt uit de praktijk, om daar ook onmiddellijk weer een positieve bijdrage aan te leveren.

Op het gebied van kennis en innovatie wil Healthy Landscape zich hard maken voor het beter benutten van beschikbare data en kennis over ecologie o.a. in samenwerking met de soortenorganisaties, die op de Radboud campus zijn gevestigd. We willen de effectiviteit van maatregelen en beleid concreet zichtbaar maken en zo een brug slaan tussen landelijke monitoring en lokale ingreep. Daarnaast zijn onderzoekers van het Healthy Landscape platform verantwoordelijk voor het onderzoek in het Living Lab Ooijpolder. Uitvoering zal in nauwe samenspraak plaatsvinden met een begeleidingscommissie van het Deltaplan, waarmee de Radboud Universiteit direct gaat bijdragen aan uitvoering van het Deltaplan.

Rapportage uitvoering commitment

Bij de Radboud Universiteit is aanzienlijke vooruitgang geboekt binnen het Healthy Landscape-initiatief dankzij de benoeming van een projectmanager en een inhoudelijk coördinator. Binnen het lopende onderzoek in het Living Lab Ooijpolder is gestart met een kruidenrijk graslandexperiment, gericht op het analyseren van de impact op biodiversiteit en de betrokkenheid van lokale boeren. Daarnaast zijn nieuwe monitoringinitiatieven gestart die direct gekoppeld zijn aan het NEM-monitoringsprogramma. Verder is recent een historische analyse [gepubliceerd](#) van de constructieve samenwerkingen die in het gebied Ooijpolder-Groesbeek hebben geleid tot biodiversiteitsherstel. Ook zijn de banden aangehaald met de Groene Metropoolregio (Arnhem - Nijmegen) om de biodiversiteitsdoelstellingen in de gebiedsontwikkelingen verankerd te krijgen, alsook met andere (regionale) spelers zoals Soil Valley, OnePlanet en MVO Nederland. Hiermee proberen we ook de middelen en organisaties binnen te halen zodat monitoring en nieuwe experimenten kunnen worden doorgezet, ook na de looptijd van het Living Lab onderzoek. Hoewel sommige doelen nog niet zijn afgerond vanwege de langere looptijd, wordt er gericht op het steviger verankeren van het platform binnen de Radboud Universiteit. Er is ook actief bijgedragen aan biodiversiteitsontwikkeling op de campus waar we willen werken naar natuurontwikkeling in combinatie met natuurvriendelijk beheer, afgestemd op de plannen van de gemeente Nijmegen voor het bevorderen van biodiversiteit.

Nodig van het Deltaplan

Vanuit de Radboud Universiteit hebben we behoefte aan een samenhangend nationaal monitoringsplan en een kennisagenda voor onderzoek aan biodiversiteit die de meest recente wetenschappelijke inzichten omvat.

Universiteit Utrecht

De Universiteit Utrecht staat midden in de samenleving en werkt aan duurzame oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. We zetten ons op allerlei manieren in om een bijdrage te leveren aan het behalen van de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties. Eén van de vier strategische thema's van de Universiteit Utrecht is 'Pathways to Sustainability'. Binnen dit thema versterken onderwijs en onderzoek elkaar om een duurzame samenleving te realiseren. Behoud en herstel van biodiversiteit vormen daarbij een kernonderdeel van duurzaamheid.

De Universiteit Utrecht doet binnen verschillende disciplines en vakgebieden onderzoek naar behoud en herstel van biodiversiteit. We doen onderzoek in Nederland, maar ook in andere delen van de wereld waar de Nederlandse samenleving impact op heeft. Dit onderzoek gebeurt steeds vaker in multi- en transdisciplinaire teams waarin wordt samengewerkt met relevante partijen uit de samenleving om de toepassing van kennis in de maatschappij te verankeren.

Commitment

We willen biodiversiteit samen met onze omgeving versterken en herstellen. Onderzoeksgroepen binnen het Departement Biologie, het Copernicus Instituut voor Duurzame Ontwikkeling, de Faculteit Diergeneeskunde en de Botanische Tuinen verweven de doelen van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel in hun onderwijs en onderzoek en delen kennis met de samenleving. We leiden studenten op die kennis hebben van het verlies aan biodiversiteit en de mogelijkheden tot herstel. Hiermee creëren wij draagvlak en gedeelde waarden binnen toekomstige generaties ecologen, milieuwetenschappers, bestuurskundigen en diergeneeskundigen. De Botanische Tuinen spelen een speciale rol in educatie en het creëren van draagvlak voor biodiversiteitsherstel door projecten en publieksvoorlichting.

In onze bedrijfsvoering geldt 'practice what you teach' en daarom is biodiversiteit een concreet onderdeel van de duurzaamheidsdoelen. Zo werken we aan het herstel van biodiversiteit op het Utrecht Science Park als onderdeel van het meerjarig terreinbeheer. De verbinding met het omringende landschap wordt versterkt. In samenwerking met de gebiedspartners wordt een plan opgesteld om de biodiversiteit te verbeteren door de oprichting van een Living Lab (Delta Lab) voor biodiversiteitsherstel op en rondom het Utrecht Science Park, waar onderwijs, onderzoek, valorisatie en bedrijfsvoering samenkomen.

Aanscherping commitment: -

Rapportage uitvoering commitment

De Universiteit Utrecht heeft diverse acties ondernomen om de biodiversiteit te versterken en te herstellen, gericht op het vergroten van de biodiversiteit in eigen beheer, het vergroten van het draagvlak en het verkleinen van de ecologische voetafdruk. De voortzetting van het maaibeleid voor bermen en graslanden, de opstart van ecologische verbindingen en de intensivering van samenwerking met verschillende partners in de omgeving zijn enkele uitgevoerde acties. Om kennis te delen werden masterclasses, lezingen en events georganiseerd, waaronder een biodiversiteitsfestival.

De universitaire gemeenschap is verenigd in de 'Boosting Biodiversity' community, waar wetenschappers die aan biodiversiteit werken vanuit verschillende disciplines als diergeneeskunde, biologie, aardwetenschap, geografie en juristen samenwerken, wat resulteerde in gezamenlijke

publicaties en verdere samenwerking met het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. Hoewel sommige doelstellingen, zoals het omzetten van 10 ha grasland en de ecologische voetafdruk van onze universiteit verkleinen, vertraging opliepen door experimentatie, betrokkenheid van verschillende partijen en een tekort aan capaciteit, blijven we ons vanuit de Universiteit Utrecht inzetten voor deze doelen.

Nodig van het Deltaplan

Verdere ondersteuning via netwerken, inspiratie en uitwisseling van best practices vanuit het Deltaplan wordt gezocht om ons commitment te realiseren.

Vonk

Vonk, een brede onderwijsorganisatie, leidt jong en oud op en inspireren en stimuleren we elkaar en hechten we belang aan het ontdekken waar onze studenten blij van worden. Leer- en werkplezier is daarbij van groot belang. Dat doen we met aantrekkelijke vmbo- en mbo-opleidingen. We bieden met onze talrijke mbo-opleidingen in verschillende branches, acht vmbo-vestigingen, voortgezet algemeen volwassenenonderwijs en een breed scala aan cursussen en avondopleidingen hoogwaardig en kleinschalig onderwijs dichtbij huis. Onderwijs dat passend is bij de persoon en arbeidsmarkt. Verankerd in de regio.

Commitment

Per 1 januari 2021 zijn we gestart met het vierjarig programma Biodivers Perspectief waarvan wij initiatiefnemer en penvoerder zijn. In dit programma werken we met de provincie Noord-Holland, partners uit de regio (agrarische ondernemers, Landschap Noord Holland, de Collectieven, etc.) en collega onderwijsinstellingen samen om natuurinclusief denken en werken in het onderwijs een plaats te geven. Door het opzetten van demo-leerbedrijven in de sectoren veehouderij, bollenteelt en vollegrondsgroenteteelt willen we kennis op het gebied van natuurinclusief ondernemen ontwikkelen en delen met ondernemers in Noord-Holland, docenten en studenten van het (v)mbo en hbo. Hoewel de focus op de landbouwkant ligt, werken we ook samen met Ketter&Co om het belang van biodiversiteit te laten leven bij onze andere opleidingen in de groene ruimte. Alle kennis die we gedurende het 4-jarig programma Biodivers Perspectief opdoen, willen we delen met de partners van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Ook ontvangen wij graag delegaties vanuit het Deltaplan om te laten zien hoe onze partners in het programma bezig zijn met biodiversiteit op hun bedrijf of binnen hun organisatie.

Aanscherping commitment: -

Rapportage uitvoering commitment

Het realiseren van de acties die voortvloeien uit het commitment blijft voor Vonk een voortdurend proces, waar we al wel vele stappen in de goede richting hebben gezet. Het uitvoeren van deze plannen valt binnen de Greendeal, waarin de integratie van natuurinclusieve landbouw in het onderwijs een prioriteit is. Binnen deze kaders stimuleert het programma Biodivers Perspectief bewustwording en betrokkenheid bij het herstel van biodiversiteit. Er zijn drie hoofdthema's—vee, bollen en groente—met toegewezen demoleerbedrijven, waardoor er praktische ervaring wordt opgedaan. De praktijkleerlocatie bij fort Krommeniedijk betreft op dit moment studenten van verschillende studierichtingen en zelfs vmbo-leerlingen bij het biodiversiteitsherstel. Samenwerking, kennisdeling en innovatie staan centraal; studenten dragen bij aan groene leefbaarheid in stadse wijken, volgen masterclasses over vitale bodems en voeren discussies over duurzame bollenteelt. Natuurinclusief boeren wordt actief bevorderd in de lessen, waarbij excursies naar bedrijven die met de natuur werken een essentieel onderdeel vormen. Daarnaast zijn vmbo-leerlingen bezig met het creëren van een inheemse kruidentuin en nemen jongeren deel aan de kruiwagenmars om aandacht te vragen voor een vruchtbaardere bodem.

Nodig van het Deltaplan: -

Wageningen University & Research

Het motto van Wageningen University & Research (WUR) is “To explore the potential of nature to improve the quality of life”. Wij doen onderzoek naar en geven onderwijs over hoe de natuur kan bijdragen aan een betere levensstandaard voor de mens, en hoe we de biodiversiteit van die natuur kunnen behouden en bevorderen. Het Wageningen Biodiversity Initiative brengt onderzoekers van verschillende disciplines samen om te werken aan integrale oplossingen voor het mondiale biodiversiteitsverlies, en om de urgentie van de biodiversiteitscrisis zowel nationaal als internationaal hoog op de agenda te krijgen. ‘Natuur-inclusieve transities’ is één van de vijf robuuste kennisbasisprogramma’s die benoemd zijn in het Strategisch Plan van Wageningen University & Research 2019-2024. ‘Biodiversity-positive Food Systems’ is één van de drie WUR investeringsthema’s van het verlengde Strategisch Plan 2022-2024. Beide onderzoeksprogramma’s dienen één overkoepelend doel: het vergroten van de biodiversiteit.

Commitment

De Raad van Bestuur van WUR onderschrijft het belang van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Wij willen graag als partner concreet bijdragen aan de doelstellingen van het Deltaplan. WUR ontwikkelt kennis op het gebied van de volledige kennisketen, van nieuwsgierigheid-gedreven fundamenteel onderzoek tot toepasbare wetenschappelijke en opschaalbare praktische kennis om oplossingen te creëren die het verschil maken. WUR-teams werken disciplinair, interdisciplinair en trans-disciplinair samen met bedrijven, ngo’s, overheidsinstanties, onderzoekpartners en de maatschappij. Wij investeren proactief in de ontwikkeling van kennis die nodig is om een natuurinclusieve transitie te bewerkstelligen in de manier waarop de maatschappij met het landschap omgaat. Dit gebeurt onder andere via bovengenoemde onderzoeksprogramma’s en de Deltaplan Living Labs. Hierin slaan ecologen, agronomen, economen en sociale wetenschappers, lokale partijen en ketenpartners de handen ineen om kennis te ontwikkelen om biodiversiteit duurzaam te bevorderen. WUR zal behoud en bevordering van biodiversiteit sterker integreren in de kernactiviteiten van de organisatie, onder andere door een interne dialoog over de complexe relatie tussen natuurbescherming, (kringloop)landbouw en voedselsystemen. WUR draagt het belang van het bevorderen van biodiversiteit actief uit naar de samenleving.

Aanscherping commitment: Ons commitment is nog actueel.

Rapportage uitvoering commitment

Wageningen University & Research neemt een actieve rol in het Deltaplan Biodiversiteitsherstel door bijdragen aan het Living Lab Alblasserwaard en expertise in elk van de zeven themagroepen. Daarnaast nam Prof. Liesje Mommer het voorzitterschap van de Deltaplan themagroep Kennis & Innovatie over. Vanuit het Wageningen Biodiversity Initiative faciliteren we interne dialogen en bijeenkomsten over biodiversiteitsonderwerpen, waarbij medewerkers en studenten vanuit alle WUR-disciplines bij elkaar worden gebracht. Dit leidt tot nieuwe onderzoeksvoorstellen en initiatieven op het snijvlak tussen wetenschap en beleid, zoals feedback op de Europese ‘Directive on Soil Monitoring and Resilience’. Daarnaast organiseren we ook andere educatieve initiatieven, zoals de ontwerpwedstrijd biodiversiteit voor basisscholen. De focus op

biodiversiteit strekt zich ook uit tot ons eigen terrein, met initiatieven zoals de Biodiversity Challenge en publieke activiteiten.

Nodig van het Deltaplan

Vanuit WUR benadrukken we de noodzaak van samenwerking met alle partners binnen het Deltaplan om gezamenlijk stappen te zetten.

Yuverta

Yuverta is de grootste vmbo- en mbo-opleider van Europa in het blauw-groene domein. We bieden ons onderwijs aan op 36 middelbare scholen, op 20 mbo-locaties en we verzorgen jaarlijks voor duizenden professionals in onze vakgebieden cursussen en trainingen. We dragen actief bij aan een duurzame wereld en aan het realiseren van de Sustainable Development Goals, zoals opgesteld door de VN. We bieden opleidingen aan waarin mens, dier, plant en leefomgeving centraal staan en verzorgen cursussen en trainingen vanuit onze vestigingen en op locatie. Om meetbare, positieve impact te kunnen maken ontwikkelt Yuverta momenteel een impactstrategie op duurzaamheid waarin biodiversiteit een rol heeft.

Onze vestigingen hebben als opleider in groen een sterke regionale functie. Samen met de omliggende gemeentes, instellingen en bedrijven zijn we onderdeel van arbeidsmarktregio's. Onze opleidingen trekken studenten uit heel Nederland. Ook werken we op een landelijk niveau samen met brancheverenigingen uit diverse sectoren.

Commitment

- Wij herkennen ons in de noodzaak om in Nederland meer te doen aan de verbetering en het herstel van de biodiversiteit en dragen hierin proactief bij. We zijn ons zeer bewust van de transities op het gebied van energie, resources, landbouw, leefklimaat en biodiversiteit en ontwikkelen en onderwijzen kennis rondom biodiversiteitsherstel en maken deze breed toegankelijk.
- Wij maken onderdeel uit van de coalitie van boerenorganisaties, bedrijven, kennisinstellingen en natuur- en milieuorganisaties die het biodiversiteitsverlies willen ombuigen naar herstel.
- We implementeren onze duurzaamheidsprincipes in ons onderwijs, ons HR beleid en onze bedrijfsvoering en daarmee gaan we een nieuwe generatie vakmensen op diverse vlakken bewust maken van de noodzaak van biodiversiteitsherstel in alle facetten van ons opleidingsaanbod.
- We gaan vanuit praktijkgericht onderwijs ruimte maken voor samenwerking met partners uit het netwerk en de vraagstukken rond biodiversiteit in de regio van onze scholen.
- We nemen deel aan netwerken en geven ruimte aan medewerkers om hieraan deel te nemen.
- We zetten waar mogelijk in om met leerlingen, studenten en deelnemers deel te nemen aan projecten die bijdragen aan biodiversiteitsherstel

Aanscherping commitment: -

Rapportage uitvoering commitment

Yuverta zet zich continu in voor biodiversiteitsherstel en blijven dit ook doen omdat we ons commitment rondom biodiversiteitsherstel als een groeiproces zien. De verschillende acties zijn dan ook in ontwikkeling. Het onderwijsaanbod wordt voortdurend aangepast om te voldoen aan de ontwikkelingen rondom biodiversiteitsherstel. Dit omvat niet alleen het ontwikkelen van nieuwe kennis voor bestaande opleidingen, zoals 'Faunabeheer in de praktijk', 'Voedselbossen', 'Biodiversiteit en kringlooplandbouw', maar ook het starten van nieuwe opleidingen en trainingen, zoals 'Adviseur Duurzame Leefomgeving' en 'Toegepaste Biologie'. Bij Yuverta leggen we de nadruk op de groeiende verbinding binnen ons netwerk door diverse publiek-private samenwerkingen, practoraten zoals 'Groene Leefbare

Stad', 'Bos en Natuur' en hotspots zoals 'Biodiversiteit en Duurzame Leefomgeving'. Voorbeelden van samenwerkingsverbanden als EcoBlose en AgroLeeft ondersteunen het gedeelde streven naar biodiversiteitsherstel in verschillende sectoren, zowel landelijk als regionaal. Daarnaast stimuleert Yuverta de betrokkenheid van studenten bij praktijkgerichte projecten, zoals het 'Gebiedsinrichting'-project, waarin studenten ontwerpen maken die biodiversiteit optimaliseren. Bovendien verduurzamen we onze eigen bedrijfsvoering door groene initiatieven en participeert actief in lokale en landelijke netwerken, zoals de Nationale Bijenstrategie.

Nodig van het Deltaplan

Vanuit Yuverta hebben we behoefte aan voortdurende samenwerking en betrokkenheid bij netwerken zoals het Deltaplan, om de biodiversiteitsdoelen verder te realiseren.

Waardenburg Ecology

Waardenburg Ecology heeft als visie om in al haar werk bij te dragen aan kennisontwikkeling op het gebied van biodiversiteit en/ of toepassen van deze kennis ten behoeve van een duurzamere en biodiversere wereld. Het is onze missie om de vooruitgang van menselijke ontwikkelingen in harmonie samen te laten gaan met een gezonde natuur. Bijvoorbeeld: duurzame energie zonder schade aan vogels. Isolatie van oude gebouwen zonder schade aan vleermuizen. Infrastructurele veranderingen combineren met natuurontwikkeling. Recreatie niet alleen gebruik makend van een groen decor maar er ook aan bijdragen. Maar ook kansen benutten voor natuurherstel: betere kustverdediging door herstelde ecosystemen, overstroming voorkomen met nieuwe natuurgebieden rond de rivieren en verbeteren ecologische situatie van wateren. Wij bestuderen onze ecosystemen al meer dan 40 jaar, in alle seizoenen, te land, ter zee en in de lucht. Dat heeft een schat aan kennis opgeleverd. Wij voelen de verantwoordelijkheid om deze kennis in te zetten voor een goede samenwerking tussen mens en natuur. Graag geven wij hier ook concreet vorm aan door natuurinclusief ontwerp van gebieden, zowel in buitengebied als in de stad.

Commitment

We willen kennis ontsluiten en inbrengen. Ons commitment voor komend jaar is de Levende Damwand verder brengen en verder gaan met ontwikkelen van de proeftuin voor innovaties. Het koppelen van innovatie aan herkenbare ontwikkelingen of veranderingen en daarmee kansen voor biodiversiteit te creëren past bij onze visie en missie.

Aanscherping commitment

Wij gaan door met biodiversiteit stimuleren in elk project en bij elke opdrachtgever. Intussen gaan wij door met kennis opbouwen en uitdragen. Telkens is overdracht van kennis van de oude op de jongere generaties een speerpunt voor ons.

Wij pleiten ervoor dat (potentiële) opdrachtgevers in een heel vroeg stadium van planvorming onze natuurinclusieve ontwerpers betrekken. Dan kunnen we voor een project of ontwikkelgebied de belangen van de natuur op tijd inbrengen, zodat bij de integrale afweging de biodiversiteit volwaardig wordt meegenomen. In de meeste projecten gaan menselijke wensen en biodiversiteit heel goed samen.

Ook gaan wij door met het ontwikkelen en uitproberen van innovaties die een of meer aspecten van de natuur vooruithelpen. Door vallen en opstaan vergaren wij zo meer (praktische) kennis en kunnen wij samen met onze opdrachtgevers de natuur helpen verbeteren.

Rapportage uitvoering commitment

- A. **Voortgang Levende Damwand:** In samenwerking met Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden is een pilotlocatie voor de Levende Damwand opgezet in de Montfoortsevaart. Dit traject werd in 2019 met stalen damwanden gereconstrueerd, wat resulteerde in lagere scores volgens de Kaderrichtlijn Water vanwege een gebrek aan waterleven. De Levende Damwand wordt getest om jonge vis en andere waterdieren te stimuleren. Eind dit jaar worden voorlopige resultaten verwacht; een succesvolle pilot kan snel naar andere wateren in Nederland worden uitgebreid.
- B. **Verdere ontwikkeling Levende Damwand:** Waardenburg Ecology werkt aan de ontwikkeling van de Levende Damwand en de Levende Kademuur. De Levende Kademuur heeft meer

technische uitdagingen omdat deze de dragende constructie meer beïnvloedt. Er wordt nagedacht over een variant die minder invloed heeft, terwijl toch stevigheid, duurzaamheid en functionaliteit worden gewaarborgd. Beide innovaties zijn opgenomen in een overzicht van verschillende waterschappen en STOWA: 'Verkenning innovaties Waterveiligheid'.

- C. **Voortgang Proeftuin:** De Proeftuin in Nederhorst-Den Berg wordt steeds verder ontwikkeld met diverse proefopstellingen voor biodiversiteit. Rondom de proeftuin wordt samengewerkt met andere bedrijven die bezig zijn met biodiversiteit, klimaat en natuurinclusief ontwerpen. Enkele geslaagde innovaties zijn De Craybar, een vangstelsysteem voor exotische Amerikaanse rivierkreeften, en BESE-elements van zusterbedrijf BESE, biologisch afbreekbare bio-polimeren die natuurherstel wereldwijd bevorderen.
- D. **Andere activiteiten:** Vanuit Waardenburg Ecology zetten we ons in voor biodiversiteit via verschillende projecten: we stellen biodiversiteitsplannen op voor gemeenten en particulieren, zijn betrokken bij kust- en oeverherstelprojecten, dragen bij aan inrichtingsplannen en onderzoeken effecten van windparken op zee. We hebben ook een programma voor verbetering van de biodiversiteit in stedelijk water, met geplande acties tot 2027.